

БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Метою підприємців є заснування власного бізнесу, управління ним для забезпечення виробництва й продажу товарів і послуг, створення нових робочих місць на користь суспільства і свою власну. Ця діяльність здійснюється власниками бізнесу постійно та проявляється у формі бізнес-процесів, завдяки яким підприємці ведуть бізнес і бізнес-комунікації, за допомогою яких вони взаємодіють із навколишнім середовищем [1].

В наш час бізнес-технології відіграють важливу роль у розвитку будь-якого бізнесу. Засновники бізнесу завжди стурбовані двома речами: часом та грошима. Отже, для того щоб бізнес ефективно зростав і масштабувався, необхідно використовувати інструменти бізнес-технологій, які допоможуть управляти робочими процесами. Бізнес-технології - це сукупність методів, прийомів, нововведень, технічних і розумових рішень, які сприяють розвитку бізнесу, розширюють його можливості і створюють для нього нові перспективи.

До основних бізнес-технологій, які в широкому спектрі використовуються в підприємстві та отримали всесвітнє визнання, включають:

- ✓ франчайзинг;
- ✓ лізинг;
- ✓ аутсорсинг;
- ✓ кешбек;
- ✓ кластеризація.

Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій та інтернету виникли такі бізнес-технології:

- ✓ електронна комерція;
- ✓ IT-аутсорсинг;
- ✓ офшорне програмування;
- ✓ краудсорсинг;
- ✓ стратегія CRM.

При цьому бізнес-технології розвиваються самостійно і без використання сучасних технічних новинок, прикладом яких еко-маркетинг.

Важливе місце у підприємстві зараз займає електронна комерція, де за допомогою глобальної мережі Internet виникають нові можливості в маркетингу, в пересуванні засобів, споживчому банкінгу і навіть у багатьох послугах. Це є яскравим прикладом того, як новітні технології стають помічниками бізнес-технологій, дозволяючи перевести локальні бізнес-проекти в глобальне середовище. У переважній більшості зарубіжні автори пояснюють сутність електронної комерції, узагальнюють її – як діяльність, що охоплює всі типи електронних транзакцій між організаціями та зацікавленими особами [2].

За період незалежності широке коло українських науковців активно вивчали зарубіжний досвід застосування інструментів підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. Заслужують на увагу праці Мельник Т. [3] та Борисенко О. [4], в яких пояснюється, що з огляду на поточну, складну макроекономічну ситуацію та мінливість ринку, сектор малого бізнесу потребує активної підтримки з боку держави і застосування нетрадиційних заходів, спрямованих на його підтримку та стимулювання розвитку.

Для потреб бізнесу в Україні актуальним є пошук ефективних та дієвих інструментів підтримки розвитку малих підприємств в період військових дій в Україні. До початку вибуху війни, малий бізнес відігравав провідну роль на українському ринку праці – на частку малого бізнесу припадало 48% від усіх зайнятих в Україні працівників, або 4,3 млн українців [5]. Ситуація суттєво погіршилася після повномасштабного військового вторгнення ворожих сил в Україну. За результатами опитувань проведених Центром розвитку інновацій, спільно з Офісом з розвитку підприємництва та експорту та національним проектом Дія.Бізнес, влітку 2022 року 46,8% підприємств повністю або майже повністю припинили роботу [6]. Тільки 4,5% знайшли можливості збільшити обсяги робіт у порівнянні з довоєнним часом. 19% підприємств здійснили релокацію. Скорочення обсягів економічної діяльності призвели до скорочення кількості працівників на підприємствах малого бізнесу. За результатами досліджень, 20% персоналу були відправлені у відпустку, 27% працює на умовах скорочення зарплати і 20% було скорочено (понад 1 млн. осіб) [5]. З метою посилення ролі малого бізнесу у стимулюванні внутрішніх економічних процесів, покращенні умов для роботи на ринку, підтримці обороноздатності, а також з метою стимулювання

відновлення бізнес-процесів, все більшої актуальності набувають питання пошуку ефективних інструментів підтримки розвитку підприємств малого бізнесу в Україні.

Майже третина представників українського малого та середнього бізнесу вже розширили свою діяльність на закордонного споживача. Про це свідчать дані дослідження Mastercard SME Index. У той час, як український малий та середній бізнес шукає шляхи повернення повноцінної роботи та продовження розвитку серед головних потреб і проблем (табл. 1), підприємці відзначають нестачу нових замовлень та ринків збуту (56%), коштів на розвиток (33%) та необхідність допомоги з логістикою (23%).

Водночас 28% українських МСБ, що працюють під час війни, вже розширили свою діяльність на закордонного споживача. Ще 21% планують почати це зробити у майбутньому. Зараз українські підприємці найбільше продають свої товари та послуги на ринки США (30%), Польщі (27%), Німеччини (13%), Великої Британії (10%), Литви (10%) та Канади (10%).

Серед найбільш пріоритетних ринків, які український бізнес розглядає для подальшого розширення географії продажів такі країни:

- ✓ Польща (61%);
- ✓ Болгарія (13%);
- ✓ Велика Британія (13%)
- ✓ Італія (11%);
- ✓ Молдова (11%).

Основними бар'єрами, які заважають малому та середньому бізнесу вийти на іноземні ринки, є нестача фінансових ресурсів (29%), профільних знань (27%) та брак виробничих потужностей (12%).

Крім цього, у рамках дослідження, підприємці виділили як найбільш перспективний бестселер України у світі, що матиме найбільший попит на міжнародній арені IT-послуги (49%). Серед інших потенційних українських бестселерів назвали: український дизайнерський одяг (28%), крафтові продукти (26%) та прикраси, у тому числі ювелірні (23%).

Таблиця 1

Основні проблеми, з якими стикаються підприємства малого бізнесу

Усі підприємства	Переміщені підприємства	Підприємства на тимчасово окупованих територіях
перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	пошук виробничих майданчиків	пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій
зростання цін на сировину та матеріали	релокація обладнання та персоналу	проблема безпеки праці
складнощі з перевезенням сировини або товарів територією країни та розрив ланцюжків постачання	формування нових логістичних ланцюжків	розмінування територій
зменшення попиту на продукцію або послуги	формування нового внутрішнього та зовнішнього середовища	відновлення критичної інфраструктури
брак робочої сили	подолання бюрократичних перепон	брак робочої сили
брак обігових коштів	брак робочої сили	брак робочої сили
подолання бюрократичних перепон	брак обігових коштів	брак робочої сили

На сьогоднішній день вже розроблено низку урядових програм, зорієнтованих на покращення роботи підприємств малого бізнесу:

- ✓ розроблено цілий комплекс інформаційних ресурсів, які спрощують вирішення питань пошуку потенційних постачальників та організації спрощеної комунікації з військово-цивільними адміністраціями та міжнародними організаціями;
- ✓ розроблено єдиний експортний веб-портал в межах національного проєкту Дія.Бізнес, який дозволяє вирішити блок проблем, пов'язаних з експортною діяльністю, в тому числі і підприємств малого бізнесу;
- ✓ запропоновано декілька програм пільгового кредитування, створення та діяльності підприємств малого бізнесу.

Для української економіки саме варіант державного сприяння розвитку кредитних відносин між підприємствами малого бізнесу та комерційними банками є особливо вагомим (табл. 2). Відповідно до цілей

цієї програми, державні і комерційні банки мають активізувати кредитну діяльність, аби тисячі підприємців змогли відновити й модернізувати свою господарську діяльність, адаптувавши її до нових умов ринку.

Понад 30% українського бізнесу вже адаптувалися до нових реалій і мають бізнес-стратегію та/чи бізнес-план розвитку. На Заході України найбільший відсоток бізнесів (37,7%), які мають стратегію, налагодили базові процеси, а деякі почали адаптуватися до неї. Проте близько 50% бізнесів по всій Україні ще досі в процесі роздумів та інтуїтивного управління (від 46,6% у Центрі України до 58,9% на Сході).

Таблиця 2

Типові інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу

Інструменти державної підтримки розвитку підприємств малого і середнього бізнесу (МСБ)	Країни
Збільшення обсягів підтримки у вигляді гарантій за кредитами МСБ.	Канада, Данія, Фінляндія, Угорщина, Італія, Південна Корея, Нідерланди, Словаччина, Словенія, Швейцарія, Великобританія, США.
Надання особливих умов щодо гарантій для стартапів.	Канада, Данія, Нідерланди, Південна Корея
Збільшення державних гарантій по експортним операціям.	Канада, Данія, Фінляндія, Нідерланди, Нова Зеландія, Швеція, Швейцарія. Іспанія, Великобританія.
Збільшення частки прямого фінансування МСБ.	Канада, Угорщина, Корея, Сербія, Словенія, Іспанія, Франція.
Розширення і вдосконалення систем спеціалізованих урядових установ та організацій з державним або змішаним капіталом, що координують виконання завдань в області підтримки МСБ.	США – Адміністрація малого бізнесу; Японія – Агентство малих і середніх підприємств; Великобританія – Служба малого бізнесу; Канада – Мережа бізнес-послуг; Польща – Департамент ремісництва, малого і середнього підприємництва та ін.

В Україні необхідним є застосування нетрадиційних заходів державної підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу. Підводячи підсумок, можна відзначити, що бізнес-технології – це не тільки існуючі методи розвитку бізнесу, а й постійний і динамічний пошук нових рішень в підприємстві. Розвиток і вдосконалення існуючих бізнес-технологій, так само як і поява нових, безпосередньо залежить від технічного прогресу і розвитку людства.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. М. Підприємницький бізнес: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Грамота, 2016. 520 с.
2. Chaffey D. E-business and E-commerce Management. *Strategy, Implementation and Practice*. Prentice Hall, 2009. 800 p.
3. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. No 2 (100). URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11).
4. Борисенко О. П. Державні фінансові інструменти підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління»*. 2022. No 2 (17). URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16870>.
5. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності у 2010-2021 роках. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pdsg/arh_kzp_ved_zp_u.htm.
6. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna>.